

Fietsen in het spoor van een Engelandvaarder

Bunker bij Scheveningen

Het verhaal van de Soldaat van Oranje is in vele vormen verteld: boek, film, musical. Hoofdpersoon is Erik Hazelhoff Roelfzema, Engelandvaarder en verzetsstrijder in de Tweede Wereldoorlog (1940-1945). Zijn verhaal speelt zich af tussen Leiden, waar hij studeerde en zijn verzet begon, en Scheveningen, waar hij geheim agenten aan land zette. Stap op de fiets en volg de Soldaat door een verrassend gevarieerd landschap met kust, duinen, weilanden, landgoederen en oude steden. De route is 55 km lang, maar kan eenvoudig worden ingekort.

1 De route schampt het **Binnenhof**, maar het is zonde om niet even binnen te kijken (zie *routebeschrijving*). Hier, in het historische hart van de Nederlandse politiek, zijn verschillende opnames gemaakt voor de film *Soldaat van Oranje*. Links van de Ridderzaal, bij de Hofpoort, herinnert een plaquette aan het Englandspiel, het dodelijke 'spel' tussen de Duitse bezetter en Nederlandse geheim agenten, onder wie Erik Hazelhoff Roelfzema.

2 Kijk halverwege de Nassaulaan links de Sophialaan in. Aan het einde ligt **Plein 1813**, decor van een beroemde scène uit de film: Rutger Hauer en Jeroen Krabbé rijden in rokkostuum op motoren rond het plein, terwijl Duitse vliegtuigen over hun hoofd scheren. De film (1977) van Paul Verhoeven is losjes gebaseerd op het boek (1971) van Erik Hazelhoff Roelfzema. Voor zowel de regisseur als de twee hoofdrollen spelers betekent de film de start van hun internationale carrière.

3 In de loop van de Tweede Wereldoorlog bouwen de Duitsers een sterke verdedigingsgordel langs de West-Europese kust, de Atlantikwall. Ook in Den Haag komen tal van bunkers en tankversperringen. Om ruimte te maken, moeten 135.000 mensen gedwongen

hun huis verlaten. Zo wordt ook **Villa Sandhaghe** (Hogeweg 18) door de bezetter gevorderd en ingericht als commandocentrum voor de Duitse *Schnellboote*. Vanuit de villa loopt een tunnel naar een bunker in de tuin, 7 m onder de grond.

4 Veel verdedigingswerken worden na de oorlog gesloopt, maar aan de Badhuisweg is een **bunker** vrijgelegd en ingericht als museum (beperkte openingstijden, www.atlantikwallmuseum.nl). Om hier te komen: ga op de kruising met de Badhuisweg linksaf, na 500 m doemt rechts de bunker op.

Wie was de Soldaat van Oranje?

Erik Hazelhoff Roelfzema wordt in 1917 op Java geboren en verhuist in de jaren dertig naar Wassenaar. Tijdens zijn studie in Leiden raakt hij betrokken bij het verzet. Hij vlucht naar Londen en zet hiervandaan een spionagenetwerk op. Daarna wordt hij piloot en adjudant van koningin Wilhemina. Zijn oorlogsherinneringen beschrijft hij in het boek *Soldaat van Oranje 1940-1945*.

Toegangspoort van het Oranjehotel

5 De middeleeuws ogende poort hoort bij het **Oranje-hotel**, zoals de Scheveningse gevangenis in de Tweede Wereldoorlog wordt genoemd. Hier worden veel verzetsmensen opgesloten

en verhoord. Ook Erik Hazelhoff Roelfzema zit er aan het begin van de oorlog een week gevangen. Hij komt vrij, maar veel andere verzetsmensen worden ter dood veroordeeld en op de Waals-

dorpervlakte geëxecuteerd. Fietsend naar Scheveningen zie je links in de gevangensmuur een poortje met een herinneringsbord: hier begon de laatste reis van de veroordeelden.

6 **Scheveningen** speelt een belangrijke rol in het verhaal van de Soldaat van Oranje. Na zijn vrijlating uit het Oranjehotel vlucht Erik met een schip naar Engeland. Hier werkt hij met twee studievrienden aan het

opzetten van een spionagenetwerk in Nederland. In de winter van 1941-1942 vaart hij diverse keren met een snelle motorboot van de Engelse marine naar Scheveningen om zendapparatuur en agenten aan land

te brengen. Een plaquette op de reling voor het Kurhaus eert de agenten.

7 De filmopnames van de landingen zijn onder andere gemaakt op het strand bij duingebied **Meijndel**. In zijn jonge jaren zwerft Erik regelmatig door dit uitgestrekte natuurgebied – zijn ouderlijk huis ligt net aan de andere kant van de duinen. Beklim een van de uitzichtduinen voor een prachtig panorama.

8 Onder het duinzand liggen veel bunkers verborgen. Wel goed zichtbaar is de **vleermuisbunker** bij de Wassenaarse Slag; ga hiervoor bij knooppunt 41 een stukje linksaf richting het strand. Een bordje markeert de nu door vleermuizen bewoonde bunker. Een monument bij de rotonde verderop gedenkt zes Franse commando's die in 1944 zijn omgekomen bij een landing op het strand.

9 Een bekende naam in Wassenaar: **attractiepark Duinrell**. In 1935 opent graaf Philip van Zuylen van Nijevelt zijn landgoed voor het publiek, dan niet

Lengte

De totale fietsroute is 55 km lang. Met de beschreven routeverkortingen door Meijndel en Wassenaar

is de route eventueel eenvoudig in te korten.

Start

De routebeschrijving start bij Station Den Haag Centraal.

Alternatieve startpunten:

- Station Leiden Centraal,
- Hotel De Gouden Leeuw, Veurseweg 180, 2252 AG Voorschoten,
- Wassenaar, parkeerterrein Berkhei, Berkheistraat.

meer dan een theetuin en wat speeltoestellen. Op 12 mei 1940 slaat het noodlot toe: nerveuze Nederlandse militairen schieten de graaf per ongeluk dood op zijn eigen landgoed. Na de oorlog weten zijn nakomelingen het domein uit te bouwen tot wat het nu is.

10 Ten noorden van de Oostdorperweg wordt in 1939 begonnen met de aanleg van **Vliegekamp Valkenburg**.

Studentenkamer van Erik Hazelhoff Roelfzema

Het vliegveld is nog niet klaar als hier op 10 mei 1940 Duitse parachutisten en vliegtuigen landden. Veel vliegtuigen zakken dan ook weg in de zompige grond. Aan het einde van de oorlog droppen de geallieerden hier voedsel voor de hongerende bevolking. Nu is de vliegbasis gesloten en krijgt het terrein een nieuwe bestemming. In een verbouwde hangar vindt in 2010 de première plaats van de musical *Soldaat van*

Oranje, net als de film een bewerking van het boek van Erik Hazelhoff Roelfzema (zie kader). Bijzonder is dat het publiek draait en de grote decors – waaronder een Dakota – blijven staan.

11 In de binnenstad van Leiden lijkt al eeuwenlang nauwelijks iets veranderd. Dat geldt zeker voor het Rapenburg, waar een groot deel van het studentenleven van Erik zich afspeelt. In het **Academiegebouw** op nr. 73 is het beruchte zweetkamertje, waar Erik na zijn examen zijn naam op de muur zet. Ook begint hier zijn verzet: in februari 1941 verspreidt hij een zelfgeschreven manifest, waarin de Leidse studenten zich tegen de Duitse bezetter keren. Dat is de reden dat hij een week in het Oranjehotel wordt vastgezet. Tip: loop rechts langs het Academiegebouw naar de prachtige Hortus botanicus (www.hortusleiden.nl).

12 Schuin tegenover het Academiegebouw, op nr. 56, heeft Erik zijn **studentenkamer**. Het is de kamer pal boven de ingang van het café, met het kleine balkon. Ook hier zijn verschillende filmopnames gemaakt. Beroemd is de scène waarbij Esther (Belinda Meuldijk) halfnaakt voor het raam staat om een SD-agent (Rijk de Gooyer) af te leiden.

13 Tijd voor een pauze? De terrasjes langs de Voorstraat in **Voorshoten** ogen heel uitnodigend. Het decor van eeuwenoude gevels en statige lindenbomen zal aan het begin van de oorlog niet veel anders zijn geweest. Tijdens de mobilisatie van 1939 wordt achter aan de Voorstraat, langs de Koninklijke Marinelaan, een kampement gebouwd voor gemobiliseerde soldaten. Het gaat vooral om veldartillerie, dat wil zeggen door paarden getrokken kanonnen. Maar veel van de oude kanonnen werken niet en ook aan ander materieel is groot gebrek. Toch gaat een deel van de manschappen het gevecht aan met goed getrainde Duitse parachutisten – de uitkomst is bekend. In 1941 neemt de Duitse Wehrmacht het mobilisatieterrein over.

14 De smalle, soms onverharde paadjes in Wassenaar horen bij de **Landgoederenroute**. Deze slingert langs statige landgoederen en buitenhuizen, die vanaf de 16e eeuw door regenten en kooplieden zijn aangelegd. Let ook op de hooggelegen theekoepel aan het einde van het traject.

15 Na hun terugkomst uit Nederlands-Indië vestigt het gezin Hazelhoff Roelfzema zich eerst in Den Haag en vervolgens in **Park De Kieviet**

(Duinweg 16: aan het einde van de Berkenlaan scherp rechtsaf). Na de oorlog emigreert Erik naar Amerika en woont de laatste fase van zijn leven op Hawaii. Hier overlijdt hij in 2007 op negentigjarige leeftijd. Zijn as is bijgezet in het oorlogsmonument *Voor hen die vielen* (Schouwweg 75, Wassenaar).

16 Na een prachtig traject door de duinen – met af en toe een pittige helling – doemt rechts de bekende klok van de **Waaldorpervlakte** op. Daarachter leidt een pad naar een monument, bestaande uit vier kruisen. Het gedenkt de meer dan 250 verzetsstrijders die hier door de Duitsers ter dood zijn gebracht.

17 In de dichte bosschages rechts van het fietspad liggen de landgoederen **Oosterbeek en Clingendael**. Eind 1942 beginnen de Duitsers hier met de aanleg van bunkers en tankversperringen. Huize Clingendael wordt het woonhuis van rijkscommissaris Seyss-Inquart, de vertegenwoordiger van nazi-Duitsland in Nederland. De landgoederen liggen er nu weer prachtig bij; kom in het voorjaar voor de fraaie Japanse tuin op Clingendael.

18 Aan het begin van de oorlog verblijft koningin Wilhelmina enkele dagen

Boek, film en musical Miljoenen Nederlanders leerden het verhaal van de Soldaat van Oranje kennen via boek, film of musical. De film en de musical volgen het boek zo veel mogelijk, maar er zijn ook duidelijke verschillen. Zo gaf filmregisseur Paul Verhoeven zijn hoofdpersoon de naam Erik Lanshof (gespeeld door Rutger Hauer) en is de tweede hoofdpersoon, Guus Lejeune (gespeeld door Jeroen Krabbé), een combinatie van verschillende personages uit het boek. De musical volgt vooral de groep studenten rond Erik, die door de oorlog worden gedwongen om essentiële keuzes te maken over goed en kwaad.

in **Paleis Huis ten Bosch**. De Duitsers willen het paleis daarna slopen om plaats te maken voor een tankgracht, maar een intendant weet dit te voorkomen. Het paleis wordt nu gerenoveerd.

19 Vanuit het **Haagse Bos** lanceren de Duitsers V2-raketten richting Londen. Op 3 maart 1945 bombarderen de geallieerden de installaties, maar door een fout vallen de bommen op de wijk Bezuidenhout.

Horeca

Boerderij Meyendel,
Meijendelseweg 36,
2243 GN Wassenaar,
www.meyendel.nl
(dag. geopend, tussen
40 en 44), met
bezoekerscentrum)

Theepaviljoen De
Horsten, Papeweg 36,
2245 BA Wassenaar,
www.theepaviljoen
dehorsten.nl
(gesl. ma en di)

Verder is er volop horeca
in Den Haag, Schevenin-
gen, Wassenaar, Leiden
en Voorschoten.

Fietsverhuur

Fietsverhuur en OV-
fietsen bij de stations
Den Haag Centraal en
Leiden Centraal.

Extra informatie

Kijk voor nog veel meer
recreatiemogelijkheden
in het gebied tussen Den
Haag en Leiden op
www.duinhorstweide.nl.

Routebeschrijving

Ga in **Den Haag** aan de
voorzijde van het station,
aan de rand van het park,
bij knooppunt 30 richting
29 (dus meteen op het
fietspad rechtsaf, verderop
bij verkeerslichten linksaf,
na 250 m rechtsaf – of fiets
hier eerst rechtdoor voor een
bezoek aan het Binnenhof:
voor Hofvijver linksaf, na
Mauritshuis rechts door het
poortje).

Fiets naar 29 37 36. Ga
bij 36 naar links voor een
bezoek aan Scheveningen
(volg Van Alkemadelaan,
Zwolsestraat, ga langs het
Kurhaus het strand op). Ga
dan via dezelfde route terug
naar 36. Fiets naar 39 40
41 43 47.

A *Optie tot inkorten: ga bij
47 rechtsaf, 1e weg linksaf
(Duinrellweg). Na kerk links
aanhouden en rechtdoor
(Schoolstraat). Einde rechtsaf
(Luifelbaan). 1e rechtsaf (Van
Hogendorpstraat). 1e linksaf
(Van Limburg Stirumstraat).
Einde rechtsaf (Joh. De Witt-
straat). Ronde schuin rechts,
langs molen en 2 x rechtdoor
(Gravestraat). Einde voor
muziektent linksaf (Burcht-
plein). 2e linksaf (Burchtlaan).
Drukke weg oversteken en
rechtdoor (Pr. Marielaan).
Na 250 m rechts fietspad op,
vervolg route naar 55.*

Fiets naar 48 49 79 53 86.

Ga in **Leiden** bij 86 vlak voor
het ophaalbruggetje rechts-
af. Einde weg rechtsaf. Volg
Kort Rapenburg/Rapenburg
400 m rechtdoor tot aan het
Academiegebouw. Fiets dan
terug naar 86 en 53.

Ga bij 53 rechtdoor en na
50 m (net voorbij zijweg)
linksaf via het fietspad. Volg
na 150 m de bocht naar
rechts. Fiets 1,5 km langs het
water: bij eerste brug recht-
door, bij tweede brug rechts
naar boven. Einde rechtsaf
richting Voorschoten. Volg
de Leidseweg (N447) 1,5 km
rechtdoor.

Ga in **Voorschoten** bij de
rotonde rechtdoor de winkel-
straat in (Schoolstraat). Na
120 m voorbij ING-kantoor
linksaf en vóór parkeer-
plaats rechtsaf, dan steeds
rechtdoor (Treubstraat,
later Voorstraat). Ga aan
het einde van de Voorstraat
op de drukke weg rechtsaf
en bij de verkeerslichten
linksaf richting Wassenaar
(Wijngaardenlaan).

Fiets naar 90 52 55 54
46 44.

B *Optie tot inkorten: ga bij
44 richting 40. Je komt dan
ook langs restaurant Boerde-
rij Meyendel. Vervolg route bij
40 richting 41.*

Fiets naar 35 34 33 32 en
tot slot 30.

Duingebied Meijendel

Alternatieve startplaatsen:

- Station Leiden Centraal: ga
aan de centrumzijde recht-
door via de Stationsweg
richting 86.
- Hotel De Gouden Leeuw,
Veurseweg 180, 2252 AG
Voorschoten: ga op de
Veurseweg linksaf, dan
na 1,2 km linksaf richting
Wassenaar en 90.
- Wassenaar, parkeerterrein
Berkhei, Berkheistraat: ga
op de Berkheistraat linksaf
en op Van Zuylen Van Nije-
veltstraat weer linksaf. Bij
47 richting 48.

© 2016 ANWB B.V., Den Haag

Productie: ANWB (Marieke Haafkens) /

Duin Horst & Weide;

Tekst en opmaak: Harry Bunk;

Ontwerp: Miranne Kalff;

Cartografie: Landkaartje, Winifred Broeder;

Beeld: ANWB AVD, Duin Horst & Weide,

Nico van der Horst (studentenkamer).

Deze route werd met de meeste zorg samengesteld. De
juistheid van de gegevens is aan veranderingen onderhevig.
Indien de informatie onjuistheden blijkt te bevatten, kan de
uitgever daarvoor geen aansprakelijkheid aanvaarden.

